

Uw Naam worde geheiligd

20 januari 2019, Dominicuskerk Amsterdam
Arjan Broers

1.

In den beginne ... was het brandende braambos. Misschien denken jullie dat de Bijbel begint met de Schepping, maar eigenlijk begint het hier, met dit moment: Mozes ontmoet God in een brandende braambos, of doornstruik, zoals deze vertaling zegt. Dit moment bevat de kiem van wat zou komen en de essentie van wat daarvoor is verteld. Het is zo ongelooflijk rijk aan betekenis, laten we er eens iets van uitpakken.

Om te beginnen: kijk eens naar de hoofdpersoon en de plaats waar het zich afspeelt. Mozes, de grootste van de profeten, de man die zijn volk zou bevrijden, die met God sprak 'van aangezicht tot aangezicht' en die na zijn dood door God persoonlijk is begraven – deze Mozes is hier niets meer dan een misdadiger op de vlucht. Vervreemd van zijn familie sinds zijn prilste jeugd, is hij nu ook nog ontheemd van zijn volk. Hij verschuilt zich in de woestijn van Midjan, waar hij de kudde hoedt van zijn schoonvader, een priester van een ander volk.

Hier begint het: niet bij een held op een gewijde plaats, maar bij een moordenaar in de woeste natuur. 'De plaats waar je staat is heilige grond', krijgt Mozes te horen. Als je iets onthoudt van vandaag, laat het dan die zin zijn. De plaats waar je *staat* is heilige grond. Niet daar, niet toen, niet straks. Maar hier en nu. En jij.

Maar: wij zijn in onze tijd en cultuur niet zo goed in het heilige. En daarmee bedoel ik niet dat er veel kerken dicht gaan. Ik bedoel dat we zo adembenemend goed zijn geworden in het aanwijzen, analyseren en oplossen van problemen, dat het heilige in de verdrukking komt. Zij of Hij, wat maakt het uit, toont zich immers vaak als we geraakt zijn of verwonderd, of als we onmacht of overmacht ervaren. Op momenten dus die op problemen lijken.

Het heilige toont zich bij voorkeur als blijkt dat dit leven niet van ons is, maar dat wij van het leven zijn. En dat zijn wij graag *voor*. Wij hebben het liefst dat alles gaat zoals *wij* het bedacht en geordend hebben. En als het anders loopt, dan gaan we kijken hoe we dat moeten oplossen – in plaats van onze schoenen uit te trekken en ons te laten gezeggen.

Daarnaast kan het heilige zich ook tonen als het stil is of leeg. En ook *die* momenten brengen we vakkbekwaam om zeep. We vermaken ons te pletter. U gelooft het misschien niet, maar in het vorige millennium, toen ik opgroeide, spaarde ik geld om soms een LP te kopen. Want dan had ik wat nieuwe muziek, om naar te luisteren. En wat we ook leuk vonden was om soms samen op de bank te gaan zitten, voor de televisie. Dat was een soort grote *tablet* die altijd aan de oplader zat, maar waar alleen op woensdag- en zaterdagmiddag iets op te zien was.

Voor mensen van nu is alles altijd en overal bereikbaar. Elk moment van stilte kan worden opgevuld met sociale media, *gestreamde* muziek, series om te *bingewatchen*. Zo is er vrijwel geen lege ruimte meer waarin iets of iemand tevoorschijn kan komen.

2.

Nu ga ik niet net doen alsof vroeger alles beter was. Dat is de moderne reflex: wat is er niet goed? Hoe moet het anders?

De joodse Bijbel doet ook niet alsof vroeger alles beter was. Integendeel: het is het enige heilige boek dat ik ken dat misschien wel eenderde van de tijd aan het vertellen is dat de uitverkorenen er geen donder van snappen. Boek na boek en profeet na profeet gaat het erover dat het volk afdwaalt en dat God hen kwaad en stikjaloers weer tot de orde roept. Met harde en zachte hand, met vuur en regen, met verhalen en gezangen. En weer, en weer.

Nog een reden om te houden van dit boek, waarin geen smetteloze superhelden voorkomen. En waarin God geen Onbewogen Beweger is of een etherisch licht, maar eerder lichtgeraakt en eindeloos trouw. Eeuwig en altijd verlangend naar contact met ons.

Het was vroeger niet beter, maar net zo precair als nu: contact met het heilige. In het verhaal dat we hoorden wil Mozes bijvoorbeeld dichterbij komen, maar hij moet én wil óók afstand houden. Ruim een eeuw geleden omschreef Rudolf Otto het heilige als een 'mysterie dat tegelijk fascineert én beangstigend is'. Je wilt er heen én je bent er bang voor. Het is te groot, of te meerduidelijk. En wat gaat het met je doen?

Wat is het dan geruststellend om te horen hoe God en Mozes met elkaar spreken. Allereerst paait God Mozes door de verbinding te leggen met zijn familie en zijn geschiedenis – 'Ik ben de God van Abraham, Isaak en Jakob'. En vervolgens noemt God het lijden van zijn volk. In twee machtige zinnen is Mozes geen banneling meer en geen moordenaar, maar een vrijheidsstrijder voor *zijn* volk.

Reframing heet dat tegenwoordig. Vergelijk het met Jan van Kilsdonk, die tegen homo's zei dat hun seksualiteit niet 'ongeordend' is, maar 'een vondst van de Schepper'. Vergelijk het met de mensen van de Bethelkerk in Den Haag, die de kinderen Tamrazyan niet laten uitzetten, maar permanent bidden voor hen en andere gewortelde asielkinderen, al sinds 26 oktober – u kunt er 24 uur per dag heen om mee te doen, trouwens.

Een echte ontmoeting met het heilige *herstelt*, geeft lucht en zin, zet je in perspectief, wekt je tot leven. Anders – durf ik te zeggen – is het niet heilig, hooguit iets wat je niet snapt.

3.

En nu hebben we het nog niet eens over *de Naam* gehad. Die Naam, die *worde geheiligd*, zoals Jezus bad. Maar wat dat betekent? Mozes mag niet te dichtbij komen. Later zal hij in de Tien Geboden opnemen dat we van God geen beeld mogen maken. En Gods Naam is al even ongrijpbaar.

Het is een en al eerbied en raadselachtigheid. En wat is het dan heerlijk om te lezen dat Mozes vanaf het allereerste begin de vrijheid voelt om vragen te stellen aan God en zelfs te onderhandelen. 'Wie ben ik om dit te doen?' zegt hij. En later in het verhaal sputtert hij nog meer tegen. God oppert om dan maar Aaron mee te vragen.

En dan zegt Mozes: 'Stel dat ik naar de Israëlieten ga en tegen hen zeg dat de God van hun voorouders mij gestuurd heeft, en ze vragen: "Wat is de naam van die God?" Wat moet ik dan zeggen?'

Vrij vertaald: 'Ik vraag het niet voor mij, maar voor hen'. En God zegt, minstens even geestig: 'Ik ben die er zijn zal'. In het Hebreeuws staat er een woordspel met *zijn* en *worden*. De godsnaam is ook te vertalen als: 'Ik ben die wordt'.

Oftewel: ik ga jou mijn naam niet aan je neus hangen! Ik geef jou geen macht over mij. Mijn naam is: je merkt het wel. *Als* je tenminste mijn plek open houdt, *als* je me de ruimte laat om te verschijnen en je aan te spreken.

4.

Zo staat het er dus voor, met die God van ons. We worden aangesproken, we moeten afstand houden, we mogen er geen beeld van maken en mogen zelfs geen naam weten. Het heilige is een lege ruimte waarin God kan komen.

Moeilijk hoor. Is het een wonder dat de grootste zonde in het Oude Testament stevast afgoderij is? Had God niet beter wat duidelijker kunnen zijn?

Maar de verleiding om iets anders centraal te stellen en te verabsoluteren was in Bijbelse tijden net zo groot als nu. Of het nu Baäl is of het dogma van de economische groei; of het nu de natiestaat is of het idee dat mensen productief moeten zijn; of het nu je bezit is of het idee dat je recht hebt op geluk.

Of het nu je Nashvilleverklaring is óf je verontwaardiging daarover: wij mensen maken steeds dingen absoluut die het niet zijn. En dan verliezen we de verhoudingen uit het oog. Dat is afgoderij.

Waarom noem je mij goed, vraagt Jezus aan de rijke jongeling, weet u nog? Alleen God is goed, zegt hij. God is absoluut. De rest is relatief. Dat wil zeggen: moet in relatie staan.

Zo staat het er dus voor, met die God van ons. Absolute lege ruimte – die ons aanspreekt, met wie we kunnen steggelen, én die wil bevrijden.

Want er is nog iets te benoemen aan dit oerverhaal van onze roeping. En dat is misschien wel het lastigste. Want stel nou dat we dit oefenen: ruimte laten voor God om te komen op *Zijn* of *Haar* manier, bereid zijn ieder moment denkbeeldig je schoenen uit te doen en te denken: de grond waarop ik sta is heilige grond, waar dat ook is.

Stel nou dat we hier beter in worden, in het leven van de bede 'Uw Naam worde geheiligd'. Dan lopen we het risico dat we ontzettend vaak geraakt en geroepen worden. Want die stem zegt: ik heb het lijden van mijn volk gezien. Net als jij zie ik wat mensen tot slaaf maakt. Ik wil dat ze vrij zijn.

En daarom stuur ik jou.

Zeg nou eerlijk: dat is toch doodeng?